

RECENZE

Dana Hrabcová: Východiska a principy odměňování závislé práce v České republice

Masarykova univerzita v Brně, Brno 2000, 131 str.

Jaroslav Zachariáš

Edičním činem Masarykovy univerzity v Brně, na-
devší pochybnost velice záslužnou, je vydání monogra-
fie Dany Hrabcové s názvem „Východiska a principy
odměňování závislé práce v České republice“.

Lze plně souhlasit s konstatováním autorky, kte-
rým práci uvozuje, že jestliže je pracovní právo jako
právní odvětví chápáno některými teoretiky jako od-
větví z vědeckého pohledu víceméně okrajové a má-

lo atraktivní, nesporně významné je jeho postavení v konkrétních společenských vztazích, jež upravuje. Pro pracovní právo je typická četnost případů jeho praktické aplikace, která se velmi citlivě dotýká širokého okruhu subjektů.

Určitá ojedinelost práce spočívá rovněž v tom, že prací, zabývajících se problematikou odměňování sice několik existuje, jedná se však o práce rozebírající odměňování z hlediska ekonomického. Pracovněprávních rozborů odměňování je velice málo. Důvody posledně konstатовaného nepochybně tkví v tom, že autoři se tematice odměňování vyhýbají pro její náročnost a nezbytnost znalostí i ekonomických pojmů. Autorka se tedy pustila do úkolu obzvláště obtížného a je třeba říct, že se svého úkolu zhostila úspěšně.

Monografie je totiž celá vysloveně právním pojednáním a autorka se vyvarovala nebezpečí, které u problematiky odměňování vždy existuje, totiž nesklouzla do ekonomizující pozice. Je nasnadě, že některé základní ekonomické pohledy nebylo možno pominout, nestaly se však hlavními, ale pohledy pouze doplňujícími k převládajícím pohledům právním.

Práce se zabývá přímými i nepřímými podmínkami a obecnými zákonitostmi, za kterých je odměna za práci zaměstnanci dosahována a zaměstnavatelem poskytována.

Problematiku odměňování zaměstnanců zpracovává především z teoretického pohledu, v této rovině spočívá těžiště práce, rozbor platné právní úpravy pak proto slouží převážně k vymezení základních principů a současnému definování věcných ekonomických vazeb a souvislostí. Přesto práce obsahuje řadu cenných úvah o jejich praktickém využití v pracovněprávních vztazích.

Práce se zaměřuje především na právní úpravu odměňování zaměstnanců podnikatelské sféry s rámcovými informacemi a vytýpováním rozdílů proti právní úpravě odměňování ve sféře rozpočtové a příspěvkové.

Za účelem naplnění cílů, které si autorka v monografii stanovila, chápe mzdu jako multidisciplinární kategorii a jako takovou ji také v práci důsledně posuzuje a hodnotí.

Práce je systematicky rozčleňována do čtyř kapitol a dlouhé řady subkapitol.

Kapitola první se zabývá pojmovým vymezením mzdy a jejími funkcemi, a to nejen z hlediska právního, ale i z hlediska ekonomického. Autorka tu přináší originální pohledy na mzdu jako kategorii vytvářející vazbu mezi účastníky pracovněprávních vztahů, na vlastnosti, které by měl mít vnitřní systém odměňování, aby byl schopen vytvořit optimální vazbu mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. Pozornost je v této kapitole věnována funkcím mzdy, které jsou tu vymezovány jako funkce obecné, odpovídající funkcím

pracovního práva, tak funkce zvláštní, které přísluší mzdě samotné jako samostatnému ucelenému systému pracovního práva.

Následující druhá kapitola je věnována společenským a právním východiskům právní úpravy odměňování. Tato pasáž obsahuje řadu cenných postřehů, úvah a hodnocení materiálních pramenů současné právní úpravy problematiky odměňování. Poukazuje tu na rozdílné právní přístupy k odměňování (v podnikatelské a nepodnikatelské sféře) kriticky hodnotí tuto existující dvoukolejnost.

Třetí část práce, kterou lze bez nadsázky označit za stěžejní, nese název „Základní principy současné právní úpravy odměňování“. Autorka podrobně, se znalostí věci, na vysoké odborné úrovni zkoumá jednotlivé principy ovlivňující právní úpravu odměňování. Za jeden ze základních principů odměňování v současné právní úpravě považuje princip dvojího systému právní úpravy (v podnikatelské a nepodnikatelské sféře). Dále v této souvislosti poukazuje na existenci kategorií zaměstnanců, kteří se pohybují mezi oběma systémy odměňování. Zaměstnavatele, kteří shora uvedené zaměstnance zaměstnávají nazývá zaměstnavateli na rozhraní právního režimu odměňování a poukazuje na úskalí, která tato skutečnost v aplikační praxi přislouší. Pozornost věnuje smluvnímu principu odměňování, principu práva státu na mzdové regulační opatření, principu spravedlivé odměny za vykonanou práci a konečně principu ochrany mzdy.

Ve čtvrté kapitole práce se čtenář seznámí s problematikou aplikace principů odměňování závislé práce v platné právní úpravě. Na tomto místě je ale nezbytné konstatovat, že název této kapitoly plně neodpovídá jejímu obsahu. Uvedený obsah totiž ve značné míře překračuje to, co by bylo možno na první pohled od řečeného názvu očekávat. Jedná se o vysoce erudovaný teoretický přístup k otázkám mzdy a ostatních plnění poskytovaných podle zákona o mzdě zaměstnavatelem v souvislosti s pracovněprávními vztahy, součástí této kapitoly práce jsou teoretické pohledy na otázky minimální mzdy, srážek ze mzdy, základních zásad úpravy platových poměrů zaměstnanců a průměrného výdělku pro pracovněprávní účely. Stranou tu nezůstaly ani dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr.

S celkovými obecnými závěry práce se autor této recenze ztotožňuje plně tak, jako s těmi, které byly v monografii vyslovovány průběžně v jejích jednotlivých částech.

Co říci závěrem? Zopakovat to, co už bylo řečeno na začátku, totiž, že se jedná o teoretickou práci, která nejen zásadně obohacuje teoretický výzkum právní problematiky odměňování závislé práce, ale je současně i přínosem pro aplikační praxi.